

Diskursive analyser som kritisk korrektiv av barnevernet i praksis¹

Randi Juul

Sammendrag

I denne artikkelen belyser jeg hvordan diskursive analyser kan anvendes som et kritisk korrektiv av barnevernet i praksis. Barnevernet har som en viktig oppgave å vurdere risiko, normalitet og avvik hos barn og foreldre, eller avgjøre hva som er bra og ikke bra for barn. De må bestemme hvem som skal få hjelp, og hvilke hjelpetiltak barnet er mest tjent med. I denne prosessen vil det foregå en klassifisering av foreldre og barn, et kategoriseringsarbeid som kan få utilsiktede konsekvenser. Ved hjelp av diskursive analyser kan man sette fokus på hvordan språkbruk bidrar til å konstituere praksiser, posisjonere individer/aktører, konstruere virkeligheter og skape identiteter. Diskursive analyser kan bidra til å skape oppmerksomhet mot de kategoriene som lever i feltet, og bevissthet om konsekvenser av barnevernets diskursive praksisformer. De kan være viktige redskap for å skape et fundament for refleksjonsarbeid i barnevernsfeltet.

Innledning

Antall bekymringsmeldinger til det norske barnevernet og antall barn som har mottatt hjelp fra denne instansen, har hatt en jevn stigning de siste 20 årene. I 2009 var det 46 500 barn og unge som mottok tiltak fra barnever-

---

^R Artikler merket med bokstaven R har vært gjenstand for ekstern referee-vurdering.

¹ Denne artikkelen baserer seg på prøveforelesningen jeg holdt den 11. november 2010, i forbindelse med min disputas for graden philosophiae doctor, ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse. Tittel på prøveforelesningen var: "Hvordan kan diskursive analyser anvendes som et kritisk korrektiv av barnevernet i praksis?" Et sammendrag av doktoravhandlingen fins i en egen seksjon i dette nummeret av *Barn*.

net. Det var 2 300 flere enn året før (Statistisk Sentralbyrå). Når barnevernet mottar en bekymringsmelding som gjelder et konkret barn, skal barnevernsarbeiderne (også omtalt som saksbehandlerne) vurdere om det skal settes i verk en undersøkelse i saken (jfr. Lov om barneverntjenester 1992). Hensikten med en slik undersøkelse er å finne ut om barnet og/eller familien har behov for hjelp. De må også ta stilling til hvilke type tiltak barnet, eller den unge, vil være mest tjent med. Barnevernsarbeiderne må foreta vurderinger og beslutninger som vil få betydning for dem (barna og foreldrene) det gjelder. De har som en viktig oppgave å vurdere risiko, normalitet og avvik, og hva som er bra og ikke bra for barn og foreldre. I denne prosessen trekker de veksler både på egne eller mer almene normative standpunkt, kunnskap og tankemodeller. Arbeidet styres av Lov om barneverntjenester av 1992. For at barn og/eller foreldre skal få hjelp fra det offentlige, er barnevernsarbeiderne tvunget til å definere dem inn i en avviksforståelse. Börjesson og Palmblad (2008) peker på at profesjonene innenfor velferdsstaten er satt til å bedømme hvem som skal få hjelp fra det offentlige. I denne sammenheng må de vurdere hva som faller inn i normalen og hva som avviker fra den. I denne prosessen vil det foregå en klassifisering av barn og foreldre, en kategorisering som kan få utilsiktede konsekvenser. Språket er et sentralt medium i denne sammenheng. Det kan være god grunn til å problematisere språkbruken i barnevernet, ettersom barnevernet parallelt med å være en hjelpeinstans, også er et maktapparat som i hovedsak forholder seg til utsatte og marginaliserte individer og grupper i befolkningen.

Barnevernets legitimitet bygger på forestillingen om at barnevernsarbeiderne som profesjonelle fagpersoner jobber for ”barnets beste”. Dette er en forutsetning i Lov om barneverntjenester av 1992, og er den åpne målsettingen med barnevernet. Det finnes imidlertid en mer skjult målsetting. Barnevernets oppgave er også å kontrollere og overvåke barn og foreldres atferd, og foreldres omsorg for og oppdragelse av sine barn. Barnevernet er med andre ord ikke bare en hjelpeinstans, men også et ledd i statens styring av borgerne i samfunnet. Når barnevernsarbeidere skal bestemme normalitet og avvik kan dette gjøres på ulike måter. Haugsgjerd m.fl. (2009) peker på at bestemmelsen av normalitet kan avgjøres på tre ulike måter, enten i) gjennom statistiske beregninger som definerer det gjennomsnittlige, ii) gjennom moralske vurderinger som defineres innenfor den aktuelle kulturen, eller iii) gjennom teoretiske normalitetsvurderinger som baserer seg på kunnskap produsert av forskning og vitenskapsdisipliner. Avviks- og normalitetsforståelser betinger gjerne hverandre. Hensik-

ten med å definere verden inn i normalitets- og avvikskategorier er å skape en form for samfunnsorden. Via profesjonaliseringen av samfunnsinstitusjonene opp gjennom 1900-tallet har human- og samfunnsvitenskapene fått stor innvirkning på definisjonen av normalitet og avvik i samfunnet vårt. Når barnevernsarbeidere skal gjøre sine vurderinger og beslutninger, forventes det at de trekker veksler på faglig kunnskap, og ikke tar avgjørelser utelukkende på bakgrunn av moralske standpunkter. I dette ligger det at de blant annet behersker et fagspråk som gjerne vil være forskjellig fra barns og foreldres hverdagsspråk. Barnevernets konstruksjon av barn og foreldre i en slik prosess, har i liten grad vært problematisert innen forskningen på feltet, med unntak av noen nyere studier (Vagli 2009, Juul 2010, Midjo 2010). I en tid hvor det offentlige styringsapparatet har stor fokus på effektivitet, resultatoppnåelse og standardiserte arbeidsmodeller, som heller ikke barnevernet slipper unna, kan det være nyttig å problematisere barnevernets praksiser og talemåter. I denne artikkelen vil jeg vise hvordan man med inspirasjon fra Michel Foucaults diskursanalytiske perspektiv, kan problematisere språkbruken og praksisen i barnevernfeltet.

Kunnskap om barnevernfeltet

Det er produsert en god del kunnskap om barnevernfeltet de siste årene. Forskningsdesignene varierer, og det varierer hvilket empirisk materiale som er utgangspunkt for forskernes analyser og fortellinger/utlegninger. Valgene en forsker gjør (forskningsdesignet) vil få betydning for kunnskapen som produseres, eller innvirkning på hvilke fortellinger forskeren ender opp med å fortelle. Grinde (2006) har sammenlignet de nordiske landenes barnevernpraksis ved hjelp av vignetter og kvalitative oppfølgings-spørsmål til barnevernsarbeidere. Clausen og Kristofersen (2008) baserer sine utlegninger på statistiske data om det norske barnevernet. Fauske m.fl. (2009) og Kojan (2011) har basert sine fortellinger på spørreskjemaundersøkelser/survey blant foreldre som hadde kontakt med det norske barnevernet. Andre har tatt utgangspunkt i empiri som er frembragt ved hjelp av intervju (Havnen, Christiansen & Havik 1998, Edwardsen 1998, Husby 2000, Bo & Gehl 2003, Strandbu 2007, Kojan 2011), mens noen har basert sine studier på skriftlige dokumenter i barnevernssaker (Havik, Hassel & Poulsson 2003). De nevnte studiene tar sikte på enten å si noe om barnevernets praksis (Havnen, Christiansen & Havik 1998, Husby 2000, Grinde 2006, Fauske m.fl. 2009, Kojan 2011), hvordan barna opplever barnever-

net (Edwardsen 1998, Bo & Gehl 2003, Strandbu 2007), eller hvordan det går med barna som har hatt tiltak fra barnevernet (Clausen & Kristofersen 2008). Felles for mye av den kunnskapen som er produsert innenfor barnevernfeltet, er at forskerne i liten grad har problematisert språkbruken i feltet, sosiale og kontekstuelle sider ved barnevernets praksis, eller forskerens rolle og innvirkning på den kunnskapen som er blitt produsert. Flere av de nyere studiene av barnevernfeltet har imidlertid vært opptatt av disse forholdene og har anlagt en mer kritisk vinkling i sine analyser (Vagli 2009, Ulvestad 2010, Bjørnebekk 2010, Juul 2010, Midjo 2010).

Ulvestad (2010) tar for seg oppvekst- og barnevernspolitikk rundt tusenårsskiftet, og retter blikket mot forståelser av foreldre og hvilke mulige konsekvenser disse gir i et styringsperspektiv. Avhandlingens empiri er hentet fra politiske tekster om oppvekst- og barnevernfeltet, og Ulvestad tar for seg metaforenes meningsskaping og språkets logikk. Gjennom dette viser hun hvordan kunnskap og forståelser konstitueres gjennom språket. Hun avdekker motsetninger og ambivalenser i oppvekst- og barnepolitikken. På tross av ny innsikt om at barn er utsatt for sterke samfunnsmessige systemkrefter, er det foreldrene som forventes å ta det fulle ansvar for barnas oppvekst. Et mer direkte samfunnsansvar viker til fordel for foreldremestringsrasjonalen. Forebyggingstankegangen blir statens kompensatoriske grep. Ulvestad sin avhandling er språkfilosofisk orientert, og hun trekker veksler på de ulike maktformene som Michel Foucault har beskrevet. Arbeidet ligger i skjæringspunktet mellom samfunnsvitenskap og humaniora. Bjørnebekk (2010) analyserer språkbruken i barnevernjournaler, og synliggjør blant annet hvordan saksbehandlerne i barnevernet i stor grad benytter medisinske begreper og faguttrykk i tekstene i stedet for egne barnevernfaglige uttrykk. Språkbruken i tekstene underkommuniserer også at journalene er produsert av saksbehandleren som enkeltaktører og språkbrukere. Hun peker også på at i den grad følelser synliggjøres i journalene, dreier dette seg bare om barnas og foreldrenes, ikke saksbehandlerens. Bjørnebekk forklarer dette med forventningene i systemet om at saksbehandlere skal opptre upersonlig, sørge for likebehandling og utøve sitt skjønn på bakgrunn av såkalte rasjonelle og objektive fakta. Vagli (2009) har studert den institusjonelle logikken i det kommunale barnevernet, i den instansen som tar imot bekymringsmeldinger på barn, undersøker saker, gjør beslutninger og iverksetter og følger opp tiltak. Hun baserer sin studie på feltobservasjoner av hverdagslivet i barnevernet og på barnevernsarbeideres talemåter og handling. Michel Foucault og Mary Douglas sine perspektiver på makt og kunnskap er veiledende for hennes analyser.

Vagli peker blant annet på kontrasten mellom hjelp og makt i barnevernet. Hun viser at makten ikke bare er knyttet til en formell makt barnevernsarbeiderne har til å gripe inn i forhold til familier, men at den også er knyttet til det språklige, til dominerende kunnskap – maktrelasjoner. De rådende diskursene i barnevernet gjør at barnevernsarbeidere ser etter feil, mangler og tilkortkomning. Hun viser hvordan barnevernet er dominert av en diagnostisk og patologisk tenkning, som gjør at noen avvik og potensielle farer for et barn, løftes frem foran andre. Tenkemåten bidrar til å skape bestemte virkelighetsbilder, og den gir grunnlag for inngripen i familier. Den bestemte logikken som er knyttet til konstruksjonen av bekymringer for barnet som barnevernet er vevd inn i, blir gjennom barnevernets praksis lenket sammen med de avvikende klassene i samfunnet. Midjo (2010) har også studert barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger og vurderinger av behovet for hjelp. Det empiriske materialet hun tar utgangspunkt i er observasjoner av pågående undersøkelser av bekymringsmeldinger, og opptak av samtaler mellom foreldre og barnevernsarbeidere, samt barnevernsarbeidere imellom. Hun fokuserer på barnevernets undersøkelser som en kommunikativ virksomhet, og peker på at interaksjonen er preget av at barnevernets hjelp er koblet til dimensjonene tvang og frivillighet. Hun viser at samhandlingen mellom barnevernsarbeidere og foreldre preges av begge parters posisjoneringer, barnevernsarbeiderne som faglige autoriteter og foreldrene som aktverdige foreldre og kompetente samhandlingsaktører. Posisjoneringsspillet mellom dem gir innblikk i hvilke identiteter foreldrene kan spille ut, og hvordan begrensede tilganger til ønskede identiteter skaper retning til de virkelighetsbildene som vokser frem av foreldre og barn. Undersøkellesprosessene preges av forenklinger, entydiggjøring og lukking, i stedet for at det åpnes opp for synspunkter og perspektiver som kunne fått frem nye vinklinger og løsninger. Foreldrene tildeles taleposisjoner som er avgrensede og delvis marginaliserte. Hennes studie synliggjør hvorfor barnevernet ikke greier å etablere undersøkelsen og hjelpetiltakene som et felles prosjekt med foreldrene. Midjo peker på den konstruerende kraften som ligger i den språklige samhandlingen mellom barnevernsarbeidere og foreldre på lokalt plan.

I min egen studie (Juul 2010) har jeg hatt fokus på diskursive praksisformer og barneperspektiver i barnevernets undersøkelse av bekymringsmeldinger. Empirien som studien baserer seg på, er brakt til veie gjennom observasjoner av barnevernets praksis og talemåter i undersøkelser av bekymringsmeldinger. Michel Foucault sine arbeider har vært en sentral kilde til forståelse av diskursbegrepet, mens analysene av det empiriske mate-

rialet er inspirert av Norman Faircloughs (1992, 1995, 2007) kritiske diskursanalyse. I barnevernets undersøkelser var det hovedsakelig det avvikende barnet, eller den avvikende forelderen, som ble løftet frem i fortellingene til de ulike offentlige instansene som bidro med informasjon til barnevernet i sakene, og i barnevernets egne oppsummeringer. Barnevernsarbeiderne etterspurte i stor grad individbeskrivelser, oppvekstbeskrivelser og samspillsbeskrivelser. Når samspillet stod i fokus, var det samspillet mellom foreldre og barn beskrivelsene handlet om, ikke for eksempel lærere og barnet, når skolen hadde meldt bekymring for barnet. Fokuset i sakene indikerer at barnevernsarbeidere i stor grad orienterer seg ut fra et psykologisk og et medisinsk kunnskapsregime. Det ble i liten grad etterspurt informasjon om for eksempel levekår, eller barn og foreldres opplevelser eller håndtering av utfordringer i deres hverdagsliv. I tre av ni saker jeg samlet empiri om, ble barna inkludert som aktører i sakene, og i to av sakene fikk barnet anledning til å være premissleverandører for beslutningene. Det ble ikke vedtatt konkret hjelp til noen av barna i sakene, selv om det var blitt pekt på konkrete hjelpebehov. I åtte av ni saker ble det vedtatt å iverksette råd og veiledning til foreldrene. Det som sies og gjøres er betinget av den språklige og sosiale konteksten aktørene befinner seg i. Funnene gir en pekepinn på hvordan diskurser og kunnskapsregimer blir produktive både med hensyn til fokus i saker, posisjonering av aktørene, sosiale identiteter og sosiale relasjoner.

Diskursive analyser kan ta utgangspunkt i mange ulike teoretiske og metodiske posisjoner. Felles for dem alle er at de er opptatt av språk og språkbruk. Det legges til grunn at språket vi bruker for å skape mening og forståelse av mennesker, situasjoner, eller verden forøvrig, ikke er nøytralt. En annen antagelse er at språket ikke speiler en konkret empirisk virkelighet, men heller bidrar til å konstruere den. Denne antagelsen har sammenheng med den såkalte lingvistiske vendingen innenfor samfunnsvitenskapene, som innebærer at vår språkbruk, språkets rolle og funksjon problematiseres. Vår forståelse som ofte vil være naturalisert (noe vi tar for gitt) vil være produkter av historien, av menneskelige handlinger og interaksjon. Ved hjelp av diskursive analyser kan man fokusere på hvilke forutsetninger språkbruken og produksjon av sannheter hviler på, og hvilke konsekvenser eller ideologiske betydninger (effekter) språkbruken kan ha/får. Diskursive analyser vil være orientert mot konstituerende prosesser, og konsekvenser eller effekter av de begrepene, kategoriene og forestillingene vi omgir oss med og bruker, i stedet for å fokusere på hvordan ting er.

Michel Foucault som inspirasjonskilde

Michel Foucault (2005) hevder at de fortellinger vi forholder oss til, og har lært oss å leve med, kunne vært annerledes. Virkeligheter, mennesker, situasjoner og verden kunne ha vært beskrevet på andre måter, om andre forutsetninger hadde blitt lagt til grunn. I sitt forfatterskap taler Foucault både om diskursanalytiske tilnærminger og diskursive analyser. Han var opptatt av å vise hva som var med på å produsere bestemte talemåter innenfor bestemte felt, og at det er en nær sammenheng mellom det som skjer på mer overordnet nivå i samfunnet og det som utspiller seg på lokalt nivå, i institusjoner, i menneskers erkjennelser, og i språkbruken. Han var opptatt av diskurser og hvordan disse er med på å forme oss som mennesker, forme våre holdninger og vårt syn på verden. Han forstår diskurs som en institusjonelt regulert samtaleordning som er satt sammen av et begrenset antall utsagn, og som har noen gitte forutsetninger for sin eksistens og en historie i ryggen (Foucault 2005). Når Foucault (2005) vil analysere et diskursivt felt, tar han tak i feltets bestemte ytringer, og de situasjonene det ytres i, for så å studere det implisitte budskapet i ytringen, altså hvilke relasjoner ytringen har til andre ytringer, hvilken historie den har som underlag, og hvilken virkning den har i det feltet den fremføres. Han er derfor ikke opptatt av ytringenes betydning eller mening, men heller hva de gjør.

Foucault er kjent for begrepene *arkeologi*, *genealogi* og *governmentality* (eller styringsmentalitet). Ved hjelp av arkeologien retter han blikket mot diskursen som en etablering av en regulert fordeling av utsagn, en formasjon som for en avgrenset tidsperiode er med på å kontrollere båndene mellom ordene og tingene, mellom det vi kan si og det vi kan gjøre. Han er opptatt av å studere hvordan diskurser og diskursiv praksis bidrar til å danne objekter, subjekter, subjektposisjoner, begreper, kategorier, forestillinger og strategier. Via genealogien retter han blikket mot grunnlaget for diskursens oppkomst, hvordan den vokser og varierer, altså mot diskursens prosessuelle utforming og produktive funksjon. Gjennom genealogien forsøker han å gi et perspektiv på samtiden. Han starter med å studere nåtiden gjennom ytringene som lever i et konkret felt (blant annet psykiatrien, sykehusvesenet, fengslet), og rekonstruerer så hendelsesforløpene bakover i tid. Foucault ønsket å gi et bredt bilde av hvorfor en bestemt ytring fremføres akkurat i dette bestemte feltet. Kort fortalt er det mulig å si at arkeologien gir en åpning til å studere samfunnets sannhetsspill. Genealogien er orientert mot å studere maktrelasjoner innenfor slike spill, og governmentality er opptatt av hvordan mennesket former seg selv.

Et sentralt tema i Foucaults forfatterskap blir derfor forholdet mellom kunnskap og makt, og hvordan det er mulig å vise hvordan makt ligger nedfelt i diskursene. Gjennom egne studier har han problematisert human- og samfunnsvitenskapene og deres rolle i det moderne samfunn, blant annet når det gjelder spørsmålet om normalitet og avvik. Han var opptatt av at disse vitenskapene ikke kunne frikobles fra politiske og institusjonelle omstendigheter (Hultqvist 2004). Gjennom et historisk blikk forsøkte han å avdekke strukturene bak de kunnskapene som er styrende i den sosiale verden. Han viser at kunnskapsregimer er et resultat av maktrelasjoner og at kunnskap legitimerer maktens spillerom. Ettersom språket oppfattes som både konstruerende og konstituerende, oppfatter ikke Foucault kunnskap som en gitt størrelse. Den er alltid allerede i bevegelse og vanskelig å fange.

Allianser og strategier

Med utgangspunkt i ytringene i et konkret felt kan man analysere et felts allianser og strategier. Når det gjelder det norske barnevernet har det ikke alltid hatt de samme alliansene til andre felt, eller de samme strategiene, gjennom sin over hundreårige historie som offentlig instans. Praksisen og språkbruken i dagens barnevern er ikke den samme som for 100 år siden. Dette har sammenheng med at dagens praksis delvis er tuftet på andre allianser (blant annet kunnskapsmessige allianser) enn praksisen for 100 år siden. Praksisene i et felt og verdiene som råder i dette feltet vil ifølge Foucault være et produkt av ulike former for valg og kamper. At barnevernfeltet i dag i stor grad trekker veksler på kunnskap utviklet innenfor de psykologiske, psykiatriske og medisinske vitenskapsdisiplinene er ikke tilfeldig. Dette har sammenheng med valg og kamper som har utspilt seg og utspiller seg i samfunnet vårt. Etter hvert som begreper og forestillinger utvikles for eksempel innenfor slike vitenskapsdisipliner, spres og absorberes av befolkningen generelt eller barnevernsarbeidere spesielt, kan de bli selvfølgheter som tas for gitt (naturalisering), og som vi lett glemmer å stille spørsmål ved. Hadde barnevernet hatt allianse med andre kunnskapsformer, kunne virkeligheten kanskje ha blitt tolket, forklart eller forstått på andre måter. De kunne ha bidratt til at barnevernet hadde valgt andre strategier for eksempel i møte med barn og foreldre i vanskelige livssituasjoner, enn det som gjøres i dag.

Vergerådsloven av 1896 var det norske barnevernets første barnevernlov. Denne ga anledning til å fjerne barn fra foreldrene og plassere dem i institusjoner. Utformingen av denne loven foregikk i et nært samspill med kriminologer og lærere. Man ønsket at de barna som skilte seg ut fra normalen enten de var i skolen, eller satt i tukthus og fengsler, skulle plasseres i egne institusjoner for å få behandling og opplæring der, slik at de kunne bli arbeidsvillige og moralsk anstendige mennesker. På denne tiden ble det ansett som fornuftig å fjerne barn fra foreldrene og plassere dem i institusjoner eller fosterhjem. De to neste barnevernlovene, Lov om barnevern av 1953 og Lov om barneverntjenester av 1992, ser noe annerledes ut, ikke bare fordi myndighetene ønsket å fjerne vergerådslovens straffende og kriminologiske preg, men også fordi det ble knyttet helt andre allianser: nemlig til psykiatri og barnepsykologi. Disse vitenskapelig grunnede disiplinene brakte ny kunnskap og nye begreper inn i barnevernfeltet. Dette var kunnskap om barns utvikling, barns tilknytningsforhold og betingelser for god utvikling og trygg tilknytning. Denne kunnskapen bidro til å sette barnets behov i fokus. I stedet for å fjerne barna fra foreldrene skulle det nå legges vekt på å forebygge problemene i barnets hjem. Dersom barna ikke lenger kunne bo sammen med foreldrene, skulle de fortrinnsvis plasseres i fosterhjem. Familien og hjemmet ble løftet frem som et bedre sted for barn å vokse opp enn i institusjon. I Lov om barneverntjenester av 1992 (dagens lov) blir et slikt biologisk prinsipp tydelig understreket. Historisk sett har det altså skjedd en politisk-ideologisk endring som får betydning for barnevernets diskursive praksis. I første halvdel av 1900-tallet var så å si alle tiltak plasseringer av barn utenfor hjemmet. I dag benyttes i hovedsak hjelpetiltak i hjemmet, blant annet avlastningstiltak, økonomisk støtte og råd og veiledning til foreldrene.

Min studie kan tyde på at råd og veiledning til foreldre har blitt et vanlig tiltak innenfor barnevernet, og ser ut til å bli benyttet uavhengig av problematikken som er utgangspunktet for at barnevernet kommer inn i saker. Sakene som inngikk i min studie omhandlet bekymringer for barn som ble opplevd som problematiske i skolen, barn med forsinket utvikling, foreldre med psykiske vansker, omsorgssvikt, vold, foreldrekonflikter og mistanke om seksuelle overgrep (Juul 2010). Beslutninger om å yte råd og veiledning hviler på en ide om at de profesjonelle vet bedre enn foreldrene. Tiltak som råd og veiledning har gjerne som mål å endre blant annet foreldres selvforvaltning og selvforståelse, slik at de skal bli bedre foreldre for sine barn, altså et viktig ledd i det Foucault kaller selvets teknologier. Tanken er at råd og veiledning skal bidra til at foreldrene får innsikt i

problemene, og at de starter på et endringsarbeid for å ”normalisere” sin foreldrerolle, slik at barna får det bedre. Det er ikke her nødvendigvis snakk om en tvangsmessig disiplinering, men et bidrag til at foreldre og barn skal skape indre arbeidsmodeller som gjør dem i stand til å ta fornuftige og selvstendige valg. I denne sammenheng ligger det implisitt at det er de profesjonelle som vil ha definisjonsmakten, fordi det er de som avgjør hva som er normalt og hva som er avvikende. Vedtak om å yte ”råd og veiledning” knyttes gjerne opp mot bestemte kategoriseringer av foreldrene. Innenfor barnevernfeltet er dette vanligvis avvikskategorier. Om foreldrene endrer seg i tråd med forventningene til normal foreldreatferd, kan de plasseres i gruppen normale og tilrådelige foreldre, og man kan avslutte tiltaket. Gjennom en slik normativ praksis formidles det en forståelse av hva det vil si å være bra og dårlige foreldre. Börjesson og Palmblad (2008) peker på at bakgrunnen for at det offentlige iverksetter råd og veiledning, henger tett sammen med den terapeutiske tenkningen og selvhjelpskulturen i vårt samfunn. Råd og veiledning som tiltak kan også sies å være et ledd i individualiseringsprosedyrene som foregår i samfunnet vårt, og et ledd i statens styringsrasjonalitet.

Barnevernets beslutninger om å iverksette råd og veiledning i forhold til foreldre synes å ha blitt så vanlig, at vi kanskje kan begynne å snakke om en standardisering av praksis. De siste årene har vi sett en tiltakende standardisering og teknologisering av barnevernets praksis. Det dreier seg for eksempel om standardiserte brevmaler, innføring av standardiserte utredningsverktøy eller modeller for barnevernets undersøkelser av barns situasjon og hjelpebehov (Juul 2010). Slike standardiserte metoder, modeller eller kartleggingsprosedyrer er ofte utarbeidet av profesjonelle/fagfolk (jfr. Killen 2004, Nygren 1995, Rasmusson 2002, Kvello 2008). Noen standardiserte arbeidsmodeller i barnevernets tiltaksapparat, som for eksempel Multisystemisk terapi (MST), og Parent Management Training (PMTO) (jfr. Schjeldrup, Ohmre & Marthinsen 2005), fremstår ofte med vitenskapelig dokumentasjon. Når slike tas i bruk innenfor et konkret felt som for eksempel barnevernet, knyttes allianser til bestemte kunnskapsfelt, som dermed kan få stor makt og konstituerer praksisen innenfor feltet. Modellene og metodene som benyttes i barnevernfeltet er gjerne utarbeidet med utgangspunkt i en årsak-virkningstenkning, og har ofte effektivitet som målestokk.

I de tre kommunene som inngikk i min studie, var fremgangsmåten i undersøkelser av barns situasjon og hjelpebehov også mer eller mindre standardisert. Uavhengig av bekymringen og sakens art foregikk barnever-

nets undersøkelser over nogenlunde samme lest. To av kommunene hadde innført en bestemt undersøkelsesmodell for å effektivisere arbeidet. De hadde minimalisert hjemmebesøkene hos familiene og innhenting av skriftlig informasjon fra offentlige instanser som kjente barnet. Som erstatning undersøkte de vanligvis bekymringsmeldinger i større undersøkelsesmøter i kommunen sine lokaler, hvor foreldrene, melder og ulike andre offentlige personer som kjente barnet var representert. Informasjonsutvekslingen foregikk muntlig og ble notert av barnevernsarbeideren. Barnevernsarbeiderne stod for utspørringen av deltakerne, og det var ikke anledning til å diskutere i disse møtene. Det var heller ingen barn til stede på disse møtene. I en av seks saker som ble behandlet på denne måten, organiserte barnevernet eget møte med barnet i saken. I en annen sak fikk en sakkyndig utenfor barneverntjenesten i oppdrag å utrede familien nærmere. Denne personen hadde samtaler med to av flere barn i familien. Den tredje kommunen benyttet en mer tradisjonell undersøkelsesmåte, det vil si at de hadde møter med foreldrene på kontoret, dro på hjemmebesøk hos familien, møtte barna og innhentet skriftlig informasjon fra ulike offentlige instanser som kjente barnet, eller familien. I denne kommunen var det vanlig praksis å møte barna som sakene omhandlet. Barna i denne kommunen hadde dermed i større grad mulighet for å bli premissleverandører for beslutningene som skulle tas i sakene. De andre to kommunene hadde lagt opp til en undersøkelsesmodell hvor barna i større grad ble ekskludert som aktive aktører i sine egne saker, noe som kan innebære at barna ikke får den hjelpen de har behov for (Juul 2010). Det er et paradoks at den nye praksisen i barnevernets undersøkelser som synes å ekskludere barna som sakene handler om, etableres parallelt med at det har vært økt fokus på barns rettigheter og barns medvirkning i samfunnet forøvrig. Man kan også spørre hvordan det er mulig å målrette hjelp eller tiltak når man ikke kjenner den det gjelder, i dette tilfelle barna?

Den standardiseringen og evidensbaseringen av praksiser som har vært et tiltagende fenomen innenfor barnevernet, kan henge sammen med reformbølgen som ble satt i gang i offentlig sektor på begynnelsen av 1980-tallet, og som har fått navnet New Public Management. Denne nye styringsformen har bidratt til økt fokus på effektivitet, resultatoppnåelse, markedsorientering, dokumentasjon, konkurranse, profesjonell ledelse og brukerorientering (Scheistrøen 2009). Det inngår gjerne i retorikken at de standardiserte metodene, modellene og prosedyrene som anvendes i møte med mennesker, er utprøvd og funnet effektive. Skjønnets og den praktiske dømmekraft som har hatt en sentral plass innenfor sosialarbeideres og and-

re hjelpeyrkers praksis, kan som følge av denne standardiseringsiveren stå i fare for å bli fortrent ut på sidelinjen. Standardiseringer bidrar lett til en detaljstyring av profesjonelles arbeid, og kan føre til økt instrumentalisering av kommunikasjonen mellom profesjonelle, barn og foreldre. Metodene kan komme i veien for forhandlinger mellom barn, foreldre og profesjonelle. De kan også bidra til at lokale uttrykksformer (for eksempel barns og foreldres stemmer) både blir undertrykt og underprioritert.

Kategorier og forestillinger

Ved hjelp av språket danner vi begreper, kategorier og forestillinger som vi både bruker for å orientere oss i en kompleks verden, og få orden på tingene rundt oss. Slike sirkulerer i samfunnet, og vil bidra til å organisere våre tanker og vår gjøren (praksis). De er nyttige redskaper når vi vil orientere oss i verdens mangfold, og bidrar til å lage forskjellige former for tilskjæringer, regelmessigheter og vaner i vår diskursive praksis. Diskursene spiller en sentral rolle i denne sammenheng. De bidrar med begreper, kategorier og forestillinger som hjelper oss å organisere virkeligheten. Diskursene sørger for at vi kan forholde oss til verdens kompleksitet og mangfold. De bidrar til at noen aspekter av verden kommer i forgrunnen, og at noe annet kommer i bakgrunnen, eller blir usynlig for oss. I ytringene i et konkret felt kan vi avdekke begreper, kategorier og forestillinger som aktørene bruker og trekker veksler på for å orientere seg i dette feltet. Hensikten med en slik avdekking kan være å skape bevissthet om kategoriene og forestillingenes virkninger, eller effekter i det feltet de lever. Dessuten kan vi studere deres oppkomst og røtter gjennom å følge deres historie bakover i tid, og dermed kunne si noe om hvilke allianser feltet er vevd inn i.

Diskursene som lever i barnevernfeltet vil legge noen føringer for (eller skape muligheter og begrensninger) barnevernsarbeidernes tale, deres kategoriseringer og konstruksjoner av barn og foreldre, av situasjoner og virkeligheter. Eksempler på kategoriseringer de offentlige meldingsinstansene i min studie opererte med er "det atferdsvanskelige barnet", "barnet med forsinket utvikling", "barn med manglene sosial kompetanse", "barn med manglende empati", "barn med ADHD", "omsorgsviktende foreldre", "voldelige foreldre", "psykisk syke foreldre", og "overgriper". Flere av kategoriene stammer fra medisinen og psykiatriens språkterminologi, og de er problemkategorier. Det var ikke tilfeldig hvem som brukte de nevnte

kategoriene. Skolen fokuserte på ”det adferdsvanskelige barnet”, politiet på ”voldelige foreldre” og det psykiske helsevernet på ”psykisk syke foreldre”. Meldingsinstansen sine oppgaver la føringer for språkbruken i bekymringsmeldingene. Barnevernsarbeiderne fulgte i stor grad opp fokuset i bekymringsmeldingene og stilte i liten grad spørsmål ved disse kategoriseringene av barn og foreldre (Juul 2010). Dette kan ha sammenheng med at diskurser gjerne eksisterer på tvers av samfunnsinstitusjoner, og de bidrar til naturaliseringer av begreper og forestillinger, eller noe vi tar for gitt, og dermed ikke så lett stiller spørsmål ved. Dette er et viktig poeng hos Foucault som også fremhever at kategoriseringer og fortellinger saktens kunne vært annerledes om andre allianser hadde ligget til grunn.

Et annet eksempel jeg vil vise til er hentet fra feltobservasjonene som lå til grunn for min avhandling. I forbindelse med datainnsamlingen deltok jeg i et møte som en barnevernsarbeider hadde med en mor. I møtet fortalte moren bruddstykker fra barnas oppvekst og om hvordan hun selv hadde opptrådt og forsøkt ulike strategier for at hverdagene skulle forløpe minst mulig knirkefritt og uten for store konflikter. Hun hadde et barn som hadde fått en bestemt diagnose. I etterkant av møtet ble det klart at barnevernsarbeideren og jeg (som forsker) hadde tolket mors fortelling på to nokså ulike måter. Barnevernsarbeideren hadde sett og vektlagt det som moren ikke hadde mestret, og hun plasserte henne i kategorien ”en omsorgsviktende mor”. Jeg hadde lyttet mer til det moren hadde fått til, og det strevet hun hadde hatt for å få dagene til å gå uten for store konflikter og konfrontasjoner. Jeg så *en omsorgsfull mor*, som hadde kommet til kort i noen situasjoner, som var sliten av de ekstra omsorgssoppgavene, og som hadde dårlig samvittighet i forhold til barna. Dette er to ulike måter å tolke og kategorisere moren på, som gir ulike assosiasjoner og konnotasjoner, og som vil kunne gi retning til ulike handlingsformer i en eventuell videre oppfølging. Disse ulike tolkningene av den samme morens utsagn, vil ha sammenheng med konteksten og de ulike subjektposisjonene barnevernsarbeideren og jeg befant oss i da vi lyttet til morens historie. Barnevernsarbeiderens oppgave var å vurdere om moren skulle få hjelp eller ikke. For at hun skulle være berettiget til hjelp, var hun tvunget til å plassere henne i en avvikskategori (i dette tilfelle en omsorgsviktende mor). Kategorien vil gi oss forestillinger om en person som forsømmer sine barn enten materielt, fysisk og/eller psykisk, noe de fleste vil oppfatte som umoralsk. Slike kategorier er både vurderende og dømmende. For å troverdiggjøre kategorien ”en omsorgsviktende mor”, må barnevernsarbeideren lage en fortelling som støtter opp om en slik kategori. Gjennom slike fortellinger skapes vir-

kelighetsfremstillinger, fakta og sannheter. I min studie var fortellingene om foreldre og/eller barna problemfokuseret, og i stor grad individorientert. Det var det problematiske og mangelfulle som stod i fokus (Juul 2010). I den videre kontakten barnevernet har med moren, vil det denne moren sier og gjør, lett tolkes i lys av kategorien hun er plassert i og fortellingen som er skapt om henne. Fortellingene vi skaper tar utgangspunkt i de mulighetene og begrensningene som diskursene åpner for. Det blir nærmest umulig for denne barnevernsarbeideren å beskrive alt som normalt, dersom hun mener at denne moren trenger hjelp. Er alt normalt vil hun ikke være berettiget til hjelp i den konteksten hun befinner seg i.

Problemkategoriene florerer i barnevernets vokabularer og diskursive praksis, og de har som funksjon å skape et skille mellom det normale og det avvikende, mellom det som er bra og det som er dårlig, mellom akseptabel og ikke akseptabel atferd, mellom oss og dem. Forvaltningsbarnevernets (byråkratiets) oppgave er å skille ut de som er berettiget til hjelpetiltak, eller har behov for hjelp, fra de som ikke er berettiget, eller ikke har behov for hjelp. Kategoriene har med andre ord en funksjon. De vil dessuten ha noen effekter. De kan bidra til å generere negative identiteter hos de som blir definert inn i slike kategorier. Flere av foreldrene jeg intervjuet i forbindelse med arbeidet med min doktorgradsavhandling, bekreftet dette gjennom sine fortellinger om sine erfaringer med barnevernets undersøkelsespraksis (Juul 2010). En mor uttrykte følgende: ”De sier jeg er en dårlig mor.” I mine notater var det ingen av de offentlige representantene som hadde brukt dette uttrykket i møtet med henne, men på bakgrunn av fokuset, spørsmålene og svarene i barnevernets undersøkelser, hadde hun tolket seg selv inn i denne kategorien. Dersom det er slik at selvet skaper seg selv gjennom refleksive prosesser i møte med moderne institusjoner (familie, barnehage, skole, andre offentlige institusjoner), som Thuen (2008) peker på, vil barnets og foreldrenes møte med barnevernet kunne få negative konsekvenser, dersom problemkategoriene eller avvikskategoriene får lov til å dominere møtet mellom barnet, foreldrene og barnevernsarbeiderne. Slikt kategoriarbeid kan få utilsiktede konsekvenser, enten arbeidet gjøres av de instansene som melder bekymring til barnevernet, eller av barnevernet selv. Det er et paradoks at barnevernet som har som oppgave å hjelpe barn og foreldre, selv kan bidra til å marginalisere dem, som en følge av de diskursene barnevernet er innvevd i.

Kategoriseringsarbeidet som foregår i barnevernfeltet (eller hos meldingsinstitusjoner som helsestasjon, barnehage, skole, psykisk helsevern osv.) kan minne om det diagnostiseringsarbeidet som i lang tid har foregått

innenfor medisin og psykiatri. Den epistemologiske figuren som ligger til grunn for dette, bygger gjerne på kausalitet, altså en årsak-virkningstenkning, noe som betyr at kontekstens betydning for konkret atferd og handling vies liten oppmerksomhet. Kategoriene bidrar til å etablere et kontekstuavhengig menings- og betydningsfellesskap, som etter min mening alt for ofte tas for gitt, og som ikke klarer å fange inn den kontekstuelle nerven i disse sakene.

Kategorier og forestillinger kan fungere som utestegningsprosedyrer. Barnevernets manglende inkludering av barn i undersøkelsessaker bekrefte av andre studier (Claussen & Tiller 1997, Havnen, Christiansen & Havik 1998, Oppedal 1997, Egelund 1997, Husby 2000, Sørensen 2001, Uggerhøj 2001, Havik, Hassel & Poulsson 2003, Bo & Gehl 2003, Stang 2007). I Lov om barneverntjenester 1992 refereres det til at "Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet" (§6-3). Her gis det åpning for skjønnsutøvelse, og vårt skjønn tuftes gjerne på kunnskap, erfaringer og normer. Motsatsen til modent er umodent. Forestillinger om at barn er umodne individer kan sies å ha blitt holdt ved like av utviklingspsykologiske teorier helt frem til de senere årene. Slike har vært sentrale i utdanning av barnevernsarbeidere/sosialarbeidere, og har også spilt en rolle i utformingen av barnevernloven. Virkningen av kategorien *det umodne barnet* (jfr. blant annet Qvortrup 1990 og Kampmann 2000) kan ha bidratt til at barnevernsarbeidere ikke har inkludert barna som aktører i barnevernssaker, latt være å lytte til dem, eller manglet tiltro til deres utsagn. Kanskje barna hadde inngått som selvfølgelige aktører i barnevernets undersøkelser, dersom "det umodne barnet" ikke var oppfunnet, eller fått spille en så sentral rolle i vår forståelse av barn. Forestillingen om barn som "human becomings" (jfr. Thuen 2008) kan altså ha bidratt til manglende troverdighet til barn og dermed utestengning. Forestillinger og kategoriseringer kan med andre ord fungere som utestegningsmekanismer. Slike utestengningsmekanismer kan ha bidratt til at barn ikke har fått den hjelpen de har hatt behov for. Clausen og Kristofersen (2008) sin studie av hvordan det har gått med barn som har hatt tiltak fra barnevernet, kan peke i retning av at barna ikke har fått tilstrekkelig hjelp ut fra sine behov. En forestilling om barnet som "human being" kan gjøre en forskjell i denne sammenheng. Det kan bidra til at vi ser det konkrete barnet med de kompetanser, sårbarheter, behov, håp og drømmer det måtte ha her og nå, og til at man i større grad tar barn på alvor. Her er vi imidlertid inne på et åpenbart dilemma om vi lar Foucault få tale. Han ville pekt på at samtaler med barn i barnevernets regi, ville være en strategi for indirekte pastoral

styring og forming av barnet, uten at jeg skal komme nærmere inn på dette her.

Et annet forhold det kan være grunn til å trekke frem i denne sammenheng er forestillingen om at det er mulig å opptre som nøytrale aktører. Når Hærem og Aadnesen (2004) etterlyser standardiserte utredningsverktøy for å avprivatisere barnevernets undersøkelsespraksis, minner deres utsagn om Robert Mertons (1973) forsøk på å skape en modell som skulle gjøre det mulig å avprivatisere forskningen, eller frisette forskningen fra kulturelle, sosiale og psykologiske faktorer. Han tok til orde for at forskningen skulle basere seg på logikk og metoder som kunne gripe de såkalte ”rene fakta”. Merton presenterte også en rad av normer for å unngå at kunnskapsproduksjon skulle politiseres (han hadde nemlig studert koblingen mellom nazismen og dens bruk av vitenskapelig kunnskap i politisk øyemed). Intensjonen var nok god, men spørsmålet er om det er mulig å frigjøre forskning eller barnevernsarbeidernes undersøkelser eller annen type praksis fra politiske, sosiale, kulturelle og psykologiske påvirkninger. Dersom man erkjenner at diskursene bidrar til å bestemme hvilke typer kunnskap som teller, hva vi vil være oppmerksom på, og at kontekster har betydning for menneskers tale og handling, blir det vanskelig å slutte seg til Hærem og Aadnesens forslag, eller Mertons ideer. Barnevernet er både en politisk, normativ og faglig institusjon (bygger på bestemte kunnskapstyper), og således ikke nøytral. Barnevernsarbeiderne er profesjonelle aktører som opererer innenfor denne institusjonen. De er i besittelse av en formell makt, og et begrepsapparat i sitt møte med barn og foreldre. De er således ikke nøytrale personer. Diskursanalytisk orienterte forskere vil peke på språkets avgjørende rolle i konstitueringen av både kunnskap og praksiser. Foucaults arbeider kan inspirere oss til å stille spørsmål ved de kategoriene vi omgir oss med, og som vi gjerne tar for gitt, grupperingen av dem, hvilke forutsetninger de sosiale kategoriene hviler på, hvordan de bidrar til å produsere sannheter, og hvilke konsekvenser dette har for de aktuelle aktørene.

Objekter, subjekter og subjektposisjoner

Foucaults arbeider hjelper oss også til å stille spørsmål om hvordan og hvorfor ulike objekter oppstår/har sett dagens lys. Hvordan har for eksempel ”ADHD-barnet” oppstått, eller ”det utviklingsmessig forsinkede barnet”? ”ADHD-barnet” er et medisinsk objekt, mens ”det utviklingsmessig

forsinkede barnet” kan være et psykologisk objekt. Poenget her er at diskursive formasjoner konstituerer objekter på en innsnevrende måte (jfr. Foucault 2005). Vi kan også spørre hvordan ”det atferdsvanskelige barnet” har oppstått og hvorfor vi ikke bruker uttrykket ”et barn som har det vanskelig” i stedet? Det vil nemlig gjøre en viss forskjell om vi snakker om et barn som er vanskelig, eller om et barn som har det vanskelig. Står vi overfor et atferdsvanskelig barn, vil vi kanskje fort begynne å sette grenser og forsøke å oppdra det. Står vi overfor et barn som har det vanskelig, vil vi sannsynligvis i større grad gå i dialog med dette barnet, i håp om å finne ut hva det strever med, og hvordan vi kan hjelpe.

Når for eksempel barnevernsarbeidere snakker som de gjør, er det blant annet fordi de er innleiret i en bestemt institusjonell diskursorden. Foucault snakker om at diskursene har en sentral rolle i konstitueringen av sosiale subjekter og subjektposisjoner. Dette betyr ikke at det menneskelige subjekt avvises, men at vi mennesker ikke er opprinnelsen eller senteret i den praksisen vi utøver. Subjektivitet er ikke kilden til mening. Subjektene som ytrer seg i et felt, vil tale ut fra en bestemt diskursiv posisjon. Talemåtene til barnevernsarbeidere kan avhenge av hvilken subjektposisjon de inntar. Talemåten som byråkrat og saksbehandler kan avvike fra talemåten som en profesjonell hjelpe- og støtteperson. Barnevernsarbeiderne som i min studie jobbet etter den tradisjonelle undersøkelsesmodellen, hadde større tilbøyelighet til å se på seg selv som en hjelpe- og støtteperson i forhold til familien, sammenlignet med barnevernsarbeiderne som jobbet etter den nyere undersøkelsesmodellen. Talemåtene til de som jobbet etter den nye modellen, minnet mer om en byråkrats stemme (de var mer opptatt av saksbehandling, opplysning av saken, skrive rapporter, gjøre vedtak) (Juul 2010). Effektivitetsstrategier og resultatmålinger har vært tema i statens reformering og styring av offentlig virksomhet siden begynnelsen på 1980-tallet (New Public Management-tankegangen). Strategiene for å effektivisere barnevernets praksis, kan synes å ha gjort noe med barnevernsarbeidernes talemåte og selvforståelse. Barnevernsarbeiderne konstitueres med andre ord forskjellig innen den tradisjonelle undersøkelsespraksisen og den nyere undersøkelsesmåten, noe som påvirker deres posisjon som persiperende, observerende og beskrivende subjekt. Overgangen fra en tradisjonell undersøkelsesform til den nye undersøkelsesformen kan stå som et eksempel på at diskurser og ytringsformer er bevegelige og avhengig av hvilke allianser som er knyttet sammen innenfor bestemte historiske perioder. Foucault vil si at en subjektposisjon holdes på plass av noen bestemte regler og diskurser som bidrar til en bestemt talemåte. Diskursen

har derfor en sentral rolle når det gjelder konstitueringen av sosiale subjekter. Diskursen er like mye med på å konstituere barnevernsarbeideren som den konstituerer barnet og foreldrene. Foucaults sine arbeider kan altså hjelpe oss til å bli klar over slike usynlige aspekter ved diskursene vi omgir oss med, eller hvilke virkninger diskursene har på blant annet sosiale identiteter, sosiale relasjoner og kunnskapssystemer.

Avslutning

Barnevernet er en institusjon som forholder seg til mennesker i vanskelige livssituasjoner, og som har til oppgave å bidra til at disse får det bedre. I denne artikkelen har jeg vist at barnevernets diskursive praksisformer kan bidra til å marginalisere barn og foreldre ytterligere, som følge av de diskursene som lever i feltet. De kunnskapsmessige alliansene barnevernet er knyttet til får betydning for den diskursive praksisen i feltet, for forestillinger og kategoriseringer av barn og foreldre, for barnevernets strategier i møtet med barn og foreldre, og for posisjoneringen av aktørene i feltet. Diskursive analyser av praksisen kan bidra til å gjøre oss oppmerksom på språkbruken i feltet, på de alliansene barnevernet er innleiret i, og på effekter av den rådende diskursive praksisen. Slike analyser kan bidra til å skape bevissthet om talemåter som undertrykkes og fortellinger som uteblir. Selv om det ligger noen viktige forutsetninger til grunn for barnevernet, som det kan være vanskelig for barnevernsarbeidere å gjøre noe med, kan en bevissthet om at bestemte praksisformer kan virke marginaliserende, gjøre at man begynner å lete etter nye praksisformer og strategier hvor for eksempel respekten for den Andre fremstår som viktigst. Diskursive analyser kan fungere som et redskap for større refleksivitet i feltet, og kan bli en motvekt til påtrykket om å standardisere og teknologisere praksisen innenfor barnevernet. Det kan bidra til at det i større grad åpnes opp for dialog mellom profesjonelle, barn og foreldre om tolkninger og forståelse av vanskelige situasjoner, og hvor det i fellesskap kan være mulig å finne gode løsninger. En løsning som i Foucaults ånd vil sette ansvaret for den Andre i sentrum. Foucault var nemlig alltid opptatt av å ta de svakestes parti i sine diskursive analyser.

Litteratur

- Bjørnebekk, W. 2010. Utfordringer for utviklingen av et kunnskapsbasert barnevern. Hva barnevernjournaler forteller om skjønn, kunnskapssyn og faglig autoritet. *FONTENE forskning 1. Et tidsskrift fra Fellesorganisasjonen (FO)*.
- Bo, K.-A. & Gehl, I. 2003. Børnesamtalen. *Tidsskrift for social forskning* 6.
- Börjesson, M. & Palmblad, E. 2008. *Strultjejer, arbetsökande och samarbetsvilliga. Kategoriseringar och samhällsmoral i socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Clausen S.-E. & Kristofersen, L. B. 2008. *Barnevernsklienter i Norge 1990–2005*. Oslo: NOVA-rapport nr. 3/2008.
- Claussen, C.J. & Tiller, P.O. 1997. Barnevern og barns ytringsfrihet. *Norges Barnevern* 4.
- Edvardsen, Ø. 1998. Hva gjør en miljøarbeider til en dyktig miljøarbeider? :”hun er gull og grønne skoger for meg”. *Norges Barnevern* 4.
- Egelund, T. 1997. *Beskyttelse av barndommen. Socialforvaltningens risikovurdering og inngreb*. København: Hans Reitzels forlag.
- Fairclough, N. 1992. *Discourse and Social Change*. Cambridge, England: Polity Press.
- Fairclough, N. 1995. *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. Harlow, England: Longman.
- Fairclough, N. 2007. *Kritisk diskursanalyse*. København: Hans Reitzels forlag.
- Fauske, H., Lichtwarck, W., Marthinsen, E., Willumsen, E., Clifford, G. & Kojan, B.H. 2009. *Barnevernet på ny kurs? Det nye barnevernet, et forsknings- og utviklingsprosjekt i barnevernet, Sluttrapport fase 1*. NF-rapport nr. 8. Bodø: Nordlandsforskning.
- Foucault, M. 1969/2005. *Vidensarkæologien*. Århus universitet: Forlaget Philosophia.
- Grinde, T. V. 2006. Nordisk barnevern: Variasjoner i normer, holdninger og praksis. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening* 43: 1140–1149.
- Haugsgjerd, S., Jensen, P., Karlsson, B. & Løkke, J. A. 2009. Perspektiver på psykisk lidelse – å forstå, beskrive og behandle. 3. utgave. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Havnen, K., Christiansen, Ø. & Havik, T. 1998. *Når gir barnevernet hjelp? Kartlegging av barneverntjenesta sine beslutningar i meldings- og undersøkingssaker*. Bergen: Barnevernets Utviklingssenter på Vestlandet. Rapport nr. 2.
- Havik, T., Hassel, K. & Poulsson, A. 2003. *Hjem igjen? En analyse av fylkesnemdas vedtak etter barnevernlovens paragraf 4–21*. Bergen: Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet.
- Hultqvist, K. 2004. Michel Foucault: Makten er det som viser seg mest og derfor skjuler seg best. I: Steinsholt, K. & L. Løvlie, red. *Pedagogikkens mange ansikter. Pedagogisk idéhistorie fra antikken til det postmoderne*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Husby, I. S. D. 2000. ”og så må jeg treffe barnet”. *En kvalitativ studie av klientarbeid med barn ved undersøkelser*. Hovedoppgave ved Institutt for sosialt arbeid. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Hærem, E. & Aadnesen, B.N. 2004. *Barnevernets undersøkelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Juul, R. 2010. *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger. Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna*. Avhandling for graden philosophiae doctor. Trondheim: NTNU, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse.
- Kampmann, J. 2000. Børn som informanter og barneperspektiv. I: Jørgensen, P.S. & J. Kampmann, red. *Børn som informanter*. København: Børnerådet.
- Killen, K. 2004. *Sveket. Omsorgssvikt er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget AS.

- Kojan, B. H. 2011. *Klasseblikk på et barnevern i vekst*. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap.
- Kvello, Ø. 2008. *Utredning av atferdsvansker, omsorgsvikt og mishandling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lov 6. juni 1896 nr. 1 om Behandling av forsømte Børn (Vergerådsloven) Lov 17. juli 1953 nr. 14 om barnevern.
- Lov 17. juli 1992 nr.100 om barneverntjenester (barnevernloven).
- Merton, R. K. 1973. *The Sociology of Science. Theoretical and Empirical Investigations*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Midjo, T. 2010. *En studie av samhandlingen mellom foreldre og barnevernsarbeidere i barnevernets undersøkelse*. Avhandling for graden philosophiae doctor. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap.
- Nygren, P. 1995. *Profesjonelt barnevern som barneomsorg. Fra teori til verktøy*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Oppedal, M. 1997. Blir barn sett og hørt ved akutte vedtak? I: Backe-Hansen, E. & T. Havik, red. *Barnevern på barns premisser*. Oslo: ad Notam Gyldendal.
- Qvortrup, J. 1990. A voice for children in statistical and social accounting: A plea for children's right to be heard. I: James, A. & A. Prout, red. *Constructing and Reconstructing Childhood*. Basingstoke: Falmer Press.
- Rasmusson, B. 2002. *Prosjekt barns behov i centrum (BBIC)*. Sverige: Socialstyrelsen.
- Scheistrøen, L. 2009. Reformere, strukturere, fakturere. *Fontene 2*.
- Schjeldrup, L., Omre, C. & Marthinsen, E., red. 2005. *Nye metoder i et moderne barnevern*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Stang, E. G. 2007. *Det er barnets sak. Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4–4*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Statistisk Sentralbyrå: http://www.ssb.no/emner/02/barn_og_unge/2011/barnevern/main.-shtml
- Strandbu, A. 2007. *Barns deltagelse og barneperspektivet i familierådsmodellen*. Avhandling for graden doctor rerum politicarum, Universitetet i Tromsø, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Institutt for pedagogikk og lærerutdanning.
- Sørensen, T. H. 2001. *Forståelse og praksis i børnesager. En kvalitativ undersøgelse af børnesagerne i kommunene*. København: Socialministeriet, Project Socialforvaltning.
- Thuen, H. 2008. Barndommens institusjonalisering – i lange linjer. I: Nygren, P. & H. Thuen, red. *Barn og unges kompetanseutvikling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Uggerhøj, L. 2001. Identitet i mangfoldighed: Om at sidde mellem to stole. *Uden for nummer – Tidsskrift for forskning og praksis i socialt arbejde* 2(3): 20–34.
- Ulvestad, J. 2010. *Spenninger i den språklige samfunnsveven. En kritisk analyse av politiske tekster om foreldre, oppvekst og barnevern*. Avhandling for graden philosophiae doctor, Universitetet i Oslo.
- Vagli, Å. 2009. *Behind Closed Doors. Exploring the Institutional Logic of Child Protection Work*. Avhandling for graden doctor philosophiae (dr.philos.). Universitetet i Bergen.